

Sammanfattning av forskningsprojektet

”Konkurrens på olika villkor” (dnr 53/2007)

Marcus Asplund

Kungliga Tekniska Högskolan

Stöd till företag förekommer på ett stort antal marknader. Dessa kan vara direkta (exempelvis rena transferreringar) eller indirekta (exempelvis skattelättnader) och riktas till en branch som helhet eller till vissa specifika företag. De bakomliggande motiven varierar men huvudargumentet som framförs är nästan undantagslöst att företagen inte skulle överleva eller kunna utvecklas utan dessa, och att detta i sin tur vore till skada för samhället. Även om stödets omfattning ofta är synnerligen betydande så finns det väsentligen ingen tidigare empirisk forskning som försökt mäta hur konkurrensen på en marknad påverkas på kort och lång sikt av olika former stöd.

För att bidra till kunskapen om konkurrens effekter av företagsspecifika stöd så har forskningsprojektet ”Konkurrens på olika villkor” undersökt vilka effekter presstödet haft på den svenska dagstidningsmarknaden.

Presstöden infördes 1969/1970 som ett försök att hindra den snabba minskningen av dagstidningar som då hade pågått ett tjugotal år. Det var tänkt att genom att ge subventioner till enskilda, ekonomiskt svaga tidningar så skulle deras fortlevnad tryggas. Det mest betydelsefulla stödet har varit driftstödet (tidigare benämnt produktionsbidrag) vilket ges till dagstidningar med låg hushållstäckning (för flerdagartidningar mindre än 30 procent husållstäckning på utgivningsorten). Övriga stöd som driftstöd, etableringsstöd, utvecklingsstöd, samverkansbidrag, och lån ur pressens lånefond har (under de år när de delats ut) generellt varit mindre omfattande. Under de senaste åren har delats ut ungefär 500 miljoner kronor per år i presstöd. I dagens penningvärde har mer än 23 miljarder kronor delats ut sedan 1970.

Det är högst sannolikt att speciellt driftstödet påverkar konkurrensen på tidningsmarknaden. Först och främst sker detta genom att stöden gör det möjligt för annars olönsamma tidningsföretag att fortsätta driften, vilket också har varit det uttalade syftet. För övriga tidningsföretag kommer detta att ha en negativ effekt på lönsamheten. Det är också möjligt att existensen av stöd i olika former kan minska incitamenten till en effektiv drift av företag och även minska möjligheten för nya företag att etablera sig. Speciellt intresse i forskningsprojektet har varit att estimerat hur vinster, prenumerationspriser och kostnadsnivåer påverkas både för de företag som uppbär stöd och de övriga. I en separat studie har undersökts huruvida införandet av presstödet verkligen minskade utslagningen av dagstidningar och lyckades med att behålla mångfalden på marknaden.

För att genomföra detta forskningsprojekt har ett mycket omfattande datamaterial samlats in och bearbetats. De huvudsakliga datakällan för ekonomisk information om tidningsföretagen har varit Dagspressens Ekonomi, vilken utges årligen av Presstödsnämnden. För information om enskilda tidningars karakteristika som upplaga, politisk tendens, geografisk spridning, prenumerationspriser, utgivningsperioder, sidantal, etc har databasen Nya Lundstedt utnyttjats.

Competition and firm specific subsidies: Evidence from Swedish Newspapers

I studien "Competition and firm specific subsidies: Evidence from Swedish Newspapers" används information om utvecklingen för 117 tidningsföretag som existerat mellan 1978 och 2008. Detta är framförallt en ekonometrisk analys av skillnader mellan tidningsföretagens vinster, intäkter, kostnader, och prenumerationspriser. Eftersom ett växande antal företag driver flera tidningar så har jämförelser gjorts baserat på företagets total upplaga per veckodag och det totala sidantalet per veckodag.

I korthet visar resultaten att presstödet verkligen är effektivt i bemärkelsen att efter driftstöden räknats in i företagets resultat så föreligger endast små skillnader mellan de tidningar som uppbär dessa och övriga. Eller annolunda uttryckt, driftstödet är en intäktskälla som medger att tidningar med låg hushållstäckning kan fortleva även om deras övriga intäkter är otillräckliga för att täcka deras kostnader, i ett kortsiktigt perspektiv. Den ekonometrisk analysen visar dock på hur konkurrensen snedvrids på längre sikt och hur de tidningar som inte uppbär driftstöd missgynnas av existensen av subventionerna till övriga företag. I mer detalj ser resultaten ut som följande.

I en jämförelse av vinstmarginaler exklusive driftstöd så har de driftstödsberättigade företagen ca 8 procentenheter lägre vinstmarginal än övriga, när man kontrollerat för skillnader i upplaga, utgivningsfrekvens, marknadsandel, etc. När man istället räknar in driftstödet som en intäkt så har istället de stödberättigade företagen en något (ca 2 procentenheter) *högre* vinstnivå än övriga, när man kontrollerat för skillnader i karakteristika. Det skall dock noteras i vissa ekonometriska specifikationer är denna skillnad inte statistiskt signifikant.

Vinsten exklusive driftstöd är givetvis skillnaden mellan intäkter och kostnader så i nästa steg ställs frågan om driftstödsberättigade företag har alltför låga intäkter eller alltför höga kostnader, eller både och. I den ekonometrisk analysen av skillnader i intäkter per exemplar så framkommer det tydligt att de driftstödsberättigade företagen har något *högre* intäkter per exemplar, när man korrigerat för tidningskarakteristika. Detta är förvånande eftersom det ofta hävdas att så kallade andratidningar har en oproportionerlig nackdel på annonsmarknaden där många annonsörer väljer att endast köpa annonsutrymme i den större tidningen.

Istället visar analysen att de stödberättigade företagens lägre vinster kan hänföras till en alltför hög kostnadsnivå per exemplar. Denna effekt är robust kvarstår i alla provade specifikationer. Att de har en högre kostnadsnivå kan tolkas som så kallad X-inefficiency, i det att driftstödet tar bort pressen att hålla kontroll på kostnader. I en framtida studie skulle det kunna testas om lönenivåerna systematiskt är högre på de tidningar som uppbär driftstöd.

I en annan del så studeras huruvida de driftstödsberättigade företagen skiljer sig i sin prissättning av prenumerationer. Här finner studien ingen skillnad mellan de olika företagen, vilket kan förklaras av att de tidningar som erhåller driftstöd enligt lag inte får hålla lägre priser än jämförbara övriga tidningar.

Slutligen studeras hur vinstnivåerna påverkas av existensen av driftstödsberättigade tidningar på utgivningsorten. Resultaten här visar entydigt på att ju högre marknadsandel de driftstödsberättigade tidningarna har desto lägre vinster har övriga. Det vill säga att de företag som inte uppbär driftstöd missgynnas av stöden. Den enklaste tolkningen är att driftstödet upprätthåller fler

tidningar än vad marknaden kan bära och att därför de som inte får stöd har lägre upplagor än vad de annars skulle haft.

Subsidies and shakeouts

I studien "Subsidies and shakeouts" undersöks huruvida introduktionen av presstödet 1970 ledde till en significant förändring av företagens överlevnads möjligheter. I detta arbete används data från totalt nästan 1000 tidningar från 1900 och fram till 2008. De preliminära resultaten visar att den så kallade hazard rate förändrades markant efter 1970, vilket tolkas som att presstödet verkligen hade effekten att tidningar som skulle försvunnit på en "fri marknad" istället fortsatte att existera.

Master uppsatser

Baserat på datamaterialet som insamlats har tre master uppsatser vid Kungliga Tekniska Högskolan skrivits. I en har sambandet mellan annonspriser, prisdiskriminering och marknadsstruktur studerats. En annan har undersökt hur olika företagssammanslagningar påverkat tidningsföretagens vinster. Slutligen har en uppsats behandlat hur tidningars politiska tendens påverkat de resultaten i riksdagsvalen. Det kan förväntas att flera ytterligare uppstaser kommer att baseras på de insamlade data.